

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

MÄNNISKORÄTTSCENTRET

Verksamhetsberättelse 2023

MÄNNISKORÄTTSCENTRET
VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2023

Förord	4
Del I	
Människorättscentret och den nationella människorättsinstitutionen	6
Förvaltning och ekonomi	7
Del II	
Allmän uppföljning av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses	8
Kunskapsunderlag om situationen i Finland i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna	8
Uppföljning av verkställandet av internationella människorättskonventioner	8
<i>Europarådets människorättskonventioner och övervakningsorgan</i>	9
<i>FN:s människorättskonventioner och övervakningsorgan för konventionerna</i>	13
<i>FN:s universella periodiska granskning (UPR)</i>	17
Del III	
Främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna	18
Kommunikation och påverkansarbete	18
Evenemang	19
Framsyn	20
Människorättsfostran och utbildning i mänskliga rättigheter	21
Publikationer och utlåtanden	21
<i>Publikationer</i>	21
<i>Utlåtanden</i>	22
Del IV	
Uppföljning och främjande av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och för äldre personer	24
Stärkande av det rättsliga perspektivet	24
Stärkande av delaktigheten	24
Stärkande och uppföljning av kunskapsunderlaget för forskning om funktionshinder och äldre personers rättigheter	25
Rättigheter för personer med funktionsnedsättning och för äldre personer samt internationellt samarbete	25
Del V	
Programmet för unga experter	26
Del VI	
Inhemskt och internationellt människorättsarbete	28
Människorättsdelegationens verksamhet	28
Internationellt och europeiskt människorättsarbete	30
Bilagor	
Bilaga 1. Människorättscentrets personal 2023	32
Bilaga 2. Människorättsdelegationens medlemmar 2020-2024	32
Bilaga 3. Sektionernas medlemmar	34
Bilaga 4. Människorättscentrets deltagande i arbetsgrupper och styrgrupper	34

Förord

Året 2023 präglades av en oroväckande utveckling av det internationella säkerhetsläget. Rysslands anfallskrig mot Ukraina fortsatte och på hösten tillspetsades situationen i Mellanöstern till en omfattande konflikt efter extremistorganisationen Hamas attacker mot Israel. Säkerhetsfrågor stod i centrum även i den nationella debatten och politiken och i april tog Finland ett historiskt steg genom att ansluta sig till militäralliansen Nato.

I Europa fortsatte flera länder skära ned på rättsstatens principer och strukturer, vilket syns till exempel genom att domstolarnas oberoende försvagades och medborgarsamhällets verksamhetsförutsättningar försämrades. Rättsstatssituationen i Finland är god i en internationell och europeisk jämförelse, men även hos oss kräver situationen kontinuerlig uppföljning. Precis som tidigare år rapporterade Människorättscentret i början av året om rättsstatsrelaterade frågor både till Europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI) och till EU-kommissionen. Centrets människorättsdelegation påminde i sitt ställningstagande under den nya regeringsperioden på våren om att trygghet och främjandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt respekten för rättsstatsprincipen ska vara utgångspunkten i all verksamhet vid statsrådet.

Vid sitt retreat i september diskuterade delegationen i synnerhet faktorer som leder till

marginalisering och dess samhälleliga konsekvenser samt sökte lösningar för att bekämpa hatretorik och ett tillspetsat diskussionsklimat. Hatretorik har en stark koppling till en diskussionskultur som betonar motsättningar och som leder till allt starkare angrepp mot människorättsaktörer. Delegationen funderade på gemensamma sätt att agera och stärka sin egen röst i en allt mer utmanande verksamhetsmiljö.

En av Människorättscentrets uppgifter är att stöda resiliensen och beredskapen hos andra nationella aktörer som arbetar med grundläggande och mänskliga rättigheter. Därför har centret under de senaste åren utvecklat en särskild framsyn kring mänskliga rättigheter, och i november publicerade centret en omfattande utredning om ämnet. Framsyn är redan en väsentlig del av bland annat statsrådets strategiska planering, men de mänskliga rättigheterna är ännu inte en etablerad del av framsynsarbetet. Människorättscentrets mål är att göra de mänskliga rättigheterna till en del av den allmänna framsynen och utveckla en särskild framsyn kring mänskliga rättigheter som stöd för både centrets eget och andra människorättsaktörers arbete.

Under året ökade diskussionen om social trygghet och dess nivå när den nya regeringen i början av sin period föreslog flera försämringar av den sociala tryggheten. Hur samordnar man människorättsförpliktelserna och de finanspo-

litiska perspektiven? Vilka rekommendationer har Finland fått av aktörer som övervakar internationella människorättskonventioner? Dessa frågor diskuterades också på ett seminarium för experter som Människorättscentret ordnade tillsammans med Förbundet för mänskliga rättigheter i Lilla parlamentets auditorium i oktober.

I oktober firades också ENNHRI:s 10-årsjubileum, i samband med vilket man diskuterade människorättsinstitutionernas roll, utmaningar i verksamheten och hur man ska svara på dem i den nuvarande situationen. Människorättscentrets direktör var ordförande för ENNHRI och därför deltog centret särskilt aktivt i nätverkets verksamhet. I ENNHRI-samarbetet syntes särskilt frågor som berörde kriget i Ukraina, och centret stödde den ukrainska människorättskommissionärens verksamhet både via nätverket och bilateralt.

Den första perioden av Människorättscentrets program för unga experter som inleddes 2022 avslutades och en översikt över utbytet av perioden publicerades i november. I översikten granskas ungas rättigheter i internationella människorättskonventioner samt sammanställs observationer och ungas erfarenheter av hur rättigheterna tillgodoses i Finland. Frågor om mänskliga rättigheter i anslutning till utbildning, arbete, hälsa, frihet, integritet och säkerhet lyftes i synnerhet fram. Psykisk hälsa, upplevel-

ser av marginalisering, minoriteters rättigheter och klimatförändringen påverkade unga vuxnas upplevelser av hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Den andra perioden av programmet för unga experter inleddes i december, då två nya yngre experter igen valdes ut bland över 250 sökande.

I slutet av året fick man en nyhet som var speciell för Människorättscentrets framtida verksamhet då centrets grundare och långvariga direktör Sirpa Rautio valdes till direktör för Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA). Det är fint att fortsätta det redan tidigare intensiva samarbetet mellan FRA och Människorättscentret på detta sätt.

Alla vid Människorättscentret vill rikta ett stort tack till Sirpa för alla år vid Människorättscentret. Vi vill också tacka medlemmarna i Människorättsdelegationen, kollegerna vid justitieombudsmannens kansli och alla samarbetspartner för ett gott samarbete.

17.4.2024
Susan Villa
vikarierande direktör

1 Människorättscentret och den nationella människorättsinstitutionen

Människorättscentret och dess människorättsdelegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella människorättsinstitution.¹

Människorättscentret följer upp och främjar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och främjar samarbetet mellan aktörer inom området, i synnerhet i människorättsdelegationens verksamhet. Till dess lagstadgade uppgifter hör internationellt och europeiskt människorättsarbete. Människorättscentrets behörighet omfattar också den privata sektorn, såsom företag och därigenom företagets ansvar för de mänskliga rättigheterna.

Människorättsdelegationen främjar informationsgång och samarbete mellan olika aktörer, behandlar vittsyftande och principiellt viktiga frågor i anknytning till grundläggande fri- och rättigheter och godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.²

Riksdagens justitieombudsman övervakar lagligheten i myndigheternas verksamhet samt tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna bland annat genom att

undersöka klagomål och utföra inspektioner samt ta egna initiativ.³

Det internationella nätverket för människorättsinstitutioner GANHRI (Global Alliance of National Human Rights Institutions⁴) beviljade 2014 och 2019 på ansökan Finlands nationella människorättsinstitution A-status.

I och med A-statusen har Finlands nationella människorättsinstitution yttranderätt i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Människorättscentret representerar i regel Finlands nationella människorättsinstitution i nätverket för människorättsinstitutioner och i annat internationellt och europeiskt människorättsarbete. Justitieombudsmannen deltar i europeiskt och internationellt samarbete mellan justitieombudsmännen.

Människorättscentret har ända sedan början deltagit i utvecklingen av det europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner ENNHRI (European Network of National Human Rights Institutions) och är sedan 2021 medlem i ENNHRI:s styrelse och representant för det europeiska nätverket i GANHRI:s styrelse. Människorättscentrets direktör Sirpa Rautio valdes samtidigt till ordförande för ENNHRI för en mandatperiod på tre år från och med den 31 mars 2022.

1 <https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/nationella-manniskorattsinstitut/>

2 <https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/manniskorattscentret/>

3 <https://www.oikeusiamies.fi/sv/web/guest/eoa>

4 <https://ganhri.org/>

Människorättscentret har som uppgift att:

- främja information, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- följa upp hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses och göra utredningar om dem
- ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- att delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt
- främja, skydda och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

De nationella människorättsinstitutionerna (National Human Rights Institution, NHRI) uppfyller kraven i Parisprinciperna⁵ som antogs i FN:s generalförsamling 1993:

- De har inrättats genom lag.
- De är självständiga och oberoende.
- De är pluralistiska till sin sammansättning.
- De ska främja och skydda de mänskliga rättigheterna.
- De ska garanteras tillräckliga utredningsbefogenheter och resurser samt behörighet att sköta sina uppgifter.

Förvaltning och ekonomi

Administrativt är Människorättscentret en del av riksdagens justitieombudsmans kansli och får en del administrativa tjänster och infrastruktur via justitieombudsmannens och riksdagens kansli.

För 2023 hade 1 072 000 euro budgeterats för verksamhetsutgifterna i Människorättscentrets budget. Av dessa var 910 312 euro personalkostnader och 161 688 euro konsumtionsutgifter. Av konsumtionsutgifterna uppgick andelen köpta tjänster till 36 000 euro.

Människorättscentret hade i slutet av 2023 åtta ordinarie tjänster (direktör, sex experter, varav en tjänst inte har tillsatts, och en administrativ assistent) samt två visstidsanställningar som ung expert inom programmet för unga experter. Med anledning av ordförandeskapet för ENNHRI arbetade vid centret dessutom en rådgivare i internationella frågor i ett tjänsteförhållande för viss tid samt sakkunniga och yngre sakkunniga med visstidsanställning i olika utvecklingsprojekt och vikariat. En förteckning över personalen finns som bilaga (Bilaga 1).

Människorättsdelegationen godkände Människorättscentrets verksamhetsplan för 2023⁶ i december 2022. Människorättscentret har uppnått målen i handlingsplanen mycket väl. Människorättsdelegationens uppgift är att göra en slutlig utvärdering av verksamhetsplanens genomförande.

5 <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/StatusOfNationalInstitutions.aspx>

6 <https://www.manniskorattscenret.fi/publikationer/verksamhetsberattelser-och-verks/>

2 Allmän uppföljning av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses

Kunskapsunderlag om situationen i Finland i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Människorättscentret fortsatte sitt systematiska arbete för att utveckla sin egen uppföljningsverksamhet. Med allmän uppföljning av de mänskliga rättigheterna avses insamling av information om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses, analys av informationen och upprätthållande av en aktuell lägesbild.⁷ På basis av uppföljningsuppgifterna kan man bedöma hur rättigheterna tillgodoses formellt och i verkligheten bland olika personer och grupper. Med hjälp av dem identifieras också informationsluckor, det vill säga det som det inte finns tillräckligt med information om. Uppföljningen grundar sig på utnyttjande av befintlig tillförlitlig information och i mån av möjlighet på egna utredningar och översikter.

Målet med uppföljningen är att Människorättscentret i fråga om de valda temana har en heltäckande bild av situationen för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland och att de främjande åtgärderna kan riktas på rätt sätt. En systematisk uppföljning gör det också möjligt att sammanställa information så att Människorättscentret kan överlämna berättelsen om tillgodoseendet av rättigheterna till riksdagen till exempel vart fjärde år.

Uppföljning av verkställandet av internationella människorättskonventioner

Finland har förbundit sig till åtta människorättskonventioner som lyder under FN och åtta som lyder under Europarådet. Mekanismerna för att övervaka hur människorättskonventionerna iakttas definieras i allmänhet i själva konventionerna. Ofta innebär det att särskilda övervakningsorgan inrättas. Det viktigaste övervakningsorganet är Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, vars avgöranden är juridiskt bindande och förpliktande.

Till övervakningsorganens uppgifter hör att behandla statens periodiska rapporter om det nationella genomförandet av konventionerna, att ge expertutlåtanden som styr tolkningen av avtalen samt i fråga om vissa konventioner att behandla enskilda klagomål eller gruppklagomål. Dessutom utförs övervakningen till exempel som kollegial utvärdering av medlemsstaterna i FN:s råd för mänskliga rättigheters universella periodiska granskning (Universal Periodic Review, UPR).

Människorättscentret deltar aktivt i den periodiska rapporteringen både genom utlåtanden och genom deltagande i behandlingarna. Människorättscentret främjar också medborgarorganisationernas deltagande på olika sätt. En mer omfattande delaktighet än tidigare ger kommittéerna bättre kännedom om de centrala problempunkterna, och kommittéernas rekommendationer inriktas närmare på dessa problempunkter.

⁷ <https://www.manniskorattscentret.fi/uppfoljning/>

Människorättscentrets mål är att informera kommittéerna om sina motiverade ståndpunkter och rekommendationer så att kommittéerna kan ställa relevanta frågor till regeringen och därigenom ge riktade och verkställbara rekommendationer. Man har lyckats bra med detta och de teman och frågor som centret lyft fram har beaktats regelbundet under de senaste rapporteringsomgångarna i olika kommittéer.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen) och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)

Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna eller Europakonventionen (EKMR) är en konvention som i första hand skyddar de klassiska frihetsrättigheterna. Alla Europarådets medlemsländer måste ratificera konventionen. I konventionen ingår också valfria protokoll, som det är frivilligt att ratificera. Europakonventionen öppnades för undertecknande 1950 och Finland ratificerade konventionen 1990.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) övervakar att konventionen följs med hjälp av individuellt klagomålsförfarande, statsbesvär förfarande och rapporteringsförfarande. Europadomstolen kan döma ut ekonomisk gottgörelse till en klagande som utsatts för en kränkning. Utifrån domen kan allmänna åtgärder krävas, såsom ändringar i lagstiftningen samt enskilda åtgärder såsom att upphäva en dom eller återföra ärendet för ny behandling. Europarådets ministerkommitté övervakar att Europadomstolens domar verkställs

Europarådets människorättskonventioner och övervakningsorgan

Europadomstolens verksamhet

År 2023 delades 91 besvär mot Finland ut till olika sammansättningar vid Europadomstolen. Under året har 72 besvär antingen avlägsnats från listan eller inte tagits upp till prövning på olika grunder, och av dessa har det om två publicerats ett beslut om att lämna ärendet utan prövning.

I slutet av året var 54 besvär mot Finland anhängiga. Av dessa hade nio kommunicerats till regeringen för genmäle och i ett ärende hade beslut fattats om att ta upp ärendet till prövning. Två domar meddelades mot Finland.

Den första domen gällde namnförteckningen över Jehovas vittnen (31172/19). I Europadomstolens andra kammars dom av den 9 maj 2023 ansågs att varken artikel 6 (rätt till en rättvis rättegång) eller artikel 9 (tanke-, samvets- och religionsfrihet) i Europakonventionen hade kränkts. Beslutet blev slutgiltigt när panelen vid Europadomstolens stora kammare beslutade att inte behandla ärendet.

I den andra domen av den 9 november 2023 ansåg Europadomstolen att behandlingen av ett ärende som gällde återkallande av tillståndet för en finländsk tillståndsjurist (46131/19) som hade skrivit till flera domare och myndigheter inte kränkte en rättvis rättegång (röst.). Artikel 6 i Europakonventionen (rätt till en rättvis rättegång) hade inte kränkts.

Det söktes 18 verkställighetsförbud mot Finland, varav ett beviljades, 3 avslogs och 14 inte omfattades av tillämpningsområdet.

Europadomstolens rådgivande yttrande

Den 13 april 2023 gav Europadomstolen Högsta domstolen ett rådgivande yttrande (P16-2022-001) enligt tilläggsprotokoll 16 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna i det adoptionsärende som ledde till avgörande HD 2024:18. Det har

varit möjligt att begära yttranden från och med augusti 2018, men möjligheten gäller endast de nationella högsta domstolarna. Begäran var den första i Finland. Europadomstolen har över huvud taget endast gett ett fåtal sådana yttranden om principiella frågor i anslutning till tolkningen eller tillämpningen av människorättskonventionen.

Europeiska (reviderade) sociala stadgan och kommittén för sociala rättigheter

I januari gav regeringen sin **18:e periodiska rapport** om verkställandet av lösningar för avgöranden i kollektiva klagomål mot Finland, och flera avgöranden pågår fortfarande. Vissa lösningar granskas redan för femte gången. Vid tidigare tillfällen har det inte för ett enda avgörande kunnat konstateras framsteg i verkställandet.

Europarådets kommitté för sociala rättigheter (ECSR) konstaterade i sitt avgörande av den 15 februari 2023 (172/2018) att nivån på den sociala tryggheten i Finland fortfarande är för låg. I ett klagomål till kommittén 2018 behandlades miniminivån för olika socialskyddsförmåner och utkomststöd. Finland har också tidigare fått kritik från kommittén om att grundtryggheten är otillräcklig, vilket baserat sig på flera klagomål. Ministerkommittén uppmanade regeringen att förbättra nivån på olika förmåner med beaktande av de ökade levnadskostnaderna, samla in information om den sociala tryggheten för att kunna bedöma vad som är en tillräcklig levnadsnivå och ge kommittén rekommendationer om verkställandet i senare rapporter.

I mars publicerade ECSR sin slutsats om Finlands 17:e rapport om arbetsrelaterade rättigheter. Kommittén ansåg att regeringen i fråga om tre punkter inte hade lämnat tillräckligt med information för att kommittén skulle kunna göra en utvärdering. Dessutom konstaterade kommittén en överträdelse på fem punkter.

I december gav regeringen en rapport om levnadskostnadskrisen som ECSR bad alla medlemsländer om. De nationella människorätts-

institutionerna och andra aktörer har ombetts kommentera rapportens tema senast den 30 juni 2024.

Fördröjningar i verkställandet av Europadomstolens och ECSR:s avgöranden

Redan 2021 bad Människorättscentret utrikesministeriet om information om varför det nationella verkställandet av Europadomstolens domar och ECSR:s avgöranden fördröjs.

Regel 9 (Rule 9) i Europarådets ministerkommittés arbetsordning ger de nationella människorättsinstitutionerna (NHRI) och medborgarorganisationerna möjlighet att lämna yttranden till ministerkommittén för övervakning av hur Europadomstolens domar verkställs. Människorättscentret utnyttjade denna möjlighet 2021 och i januari 2023 i fallet X. v. Finland.

I början av 2023 hade Finland över tio domar där verkställandet fortfarande pågick nationellt. ECSR har redan fem gånger granskat situationen för verkställandet av vissa avgöranden (7 st.) och bett regeringen om ytterligare information. En oskäligen fördröjning av verkställandet är inte i linje med Finlands människorättskyldigheter, människorättspolitik eller Finlands starka stöd till Europarådet.

År 2023 utredde biträdande justitiekanslern på eget initiativ vad fördröjningarna i verkställandet av Europadomstolens domar och ECSR:s avgöranden beror på. Behandlingen av ärendet pågår fortfarande.

I slutet av 2023 pågick verkställigheten fortfarande i fråga om **sex avgöranden av Europadomstolen och åtta avgöranden av ECSR**. I fråga om ECSR:s avgöranden syns ingen förändring eftersom kommittén enligt regeringens ståndpunkt har bedömt situationen fel (nivån av grundtrygghet).

Nationellt verkställande av fallet X v. Finland (34806/04)

I ärendet **X. v. Finland** har processen för verkställande av Europadomstolens avgörande varit särskilt svår. Europadomstolen konstaterade i sitt avgörande X. v. Finland som meddelades 2012 att det saknades effektiva rättsmedel eftersom medicinering som getts mot patientens vilja grundade sig på en läkares beslut om vård, som inte kan överklagas och vars ändamålsenlighet inte heller på annat sätt kan undersökas.

Verkställandet av avgörandet förutsatte helt ny lagstiftning som definierar patientens möjligheter att anföra besvär över ordination av medicinering oberoende av patientens vilja. Vid Europadomstolen pågår för närvarande också två motsvarande besvär mot Finland som berör bristen på rättsmedel vid tvångsmedicinering: E.S. v. Finland och H.H. v. Finland.

Fallet har varit under ministerkommitténs intensifierade övervakning sedan december 2021. I mars 2023 uppmanade ministerkommittén ministerkommitténs sekretariat (verkställighetsavdelningen) att utarbeta en interimistisk resolution (interim resolution) för sessionen i mars 2024, om inga betydande framsteg har gjorts i fallet före utgången av 2023. Resolutionen skulle vara ett slag mot Finlands rykte som ett land som respekterar de mänskliga rättigheterna och är samarbetsvilligt. Regeringens proposition gavs i september 2023 och bland annat de lagstiftningsändringar som lägger grunden för ett rättsmedel träder i kraft den 1 april 2024.

Människorättscentret gav ett utlåtande om fallet till ministerkommittén 2021 och 2023. I sitt senaste utlåtande kritiserade Människorättscentret att verkställandet av X v. Finland-fallet återigen har fördröjts eftersom social- och hälsovårdsministeriet meddelade att ingen regeringsproposition ges under den regeringsperiod som löper ut 2023. Dessutom betonade Människorättscentret i sitt utlåtande att det ska fattas ett skriftligt, överklagbart beslut om läkemedelsbehandling som ges regelbundet

oberoende av patientens vilja. För att patientens rättsskydd ska tillgodoses ska en förutsättning för ett skriftligt beslut vara avsaknad av ett informerat, uttryckligt samtycke och inte motstånd mot medicineringen. Europarådets avdelning för verkställande av domar besökte Finland särskilt på grund av detta fall i början av året.

De allvarliga fördröjningarna i verkställandet av fallet X. v. Finland samt andra domar av Europadomstolen och beslut och rekommendationer av övervakningsorgan är inte i linje med Finlands människorättsförpliktelser, människorättspolitik eller Finlands starka stöd till Europarådet. Riksdagens internationella avdelning ordnade ett diskussionstillfälle om problemen med verkställandet där fallet X v. Finland särskilt togs upp. Människorättscentret levererade material och deltog i mötet.

Verkställande av Istanbulkonventionen

Partskommittén för Istanbulkonventionen (dvs. Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet) gav i januari 2020 Finland rekommendationer om genomförandet av konventionen. Partskommittén godkände i juni 2023 sin **slutsats** om verkställandet av Finlands rekommendationer utifrån regeringens mellanrapport samt uppgifter från organisationer och olika myndighetsaktörer (bland annat Människorättscentret).

Människorättscentret lyfte fram behovet av att bekämpa våld på ett övergripande sätt och beakta att till exempel våld mot personer med funktionsnedsättning inte identifieras eller tas på allvar. Även könsstympning av flickor och tvångsäktenskap samt storleken på det tillgängliga och geografiskt täckande nätverket av skyddshem lyftes fram. Det finns också ett klart behov av att förtydliga kommunernas, välfärdsområdenas och statsförvaltningens roller, skyldigheter och uppgifter i bekämpningen av våld i nära relationer. Människorättscentret förutsätter därför förpliktande åtgärder för att

förbättra strukturerna för arbetet mot våld i nära relationer och för att förtydliga ansvarerna mellan olika aktörer till exempel med hjälp av lagstiftning. I utlåtandet uppmärksammades dessutom medlingsproblem.

Kommittén uppmuntrade Finland att vidta ytterligare åtgärder i synnerhet genom att (rekommendationerna har sammanfattats):

- behandla alla former av våld mot kvinnor som nämns i Istanbulkonventionen och anvisa lämpliga ekonomiska resurser
- säkerställa att alla förvaltningssektorer, inklusive lagövervakningsmyndigheter, rättsväsendet, socialservicen och hälso- och sjukvården, regelbundet samlar in uppgifter enligt kön, ålder, typ av våld, relationen mellan förövaren och offret, offrets ålder och platsen där våldet begicks
- ompröva polismyndigheternas befogenheter att föreslå medling i fall av våld mot kvinnor, genom att säkerställa att alla anställda inom lagövervakningen och åklagare är medvetna om att medling är förbjuden i fall av upprepat våld och att brottsutredningen och väckandet av åtal i fall av våld mot kvinnor inte avbryts under medlingen.

Kommittén ber Finland rapportera om sina åtgärder senast den 2 juni 2025. I början av 2024 besöker kommittén Finland.

I slutet av året gav regeringen sin rapport under GREVIO:s första tematiska rapporteringsomgång. Temat var att bygga upp förtroende genom att erbjuda stöd, skydd och rättvisa. Människorättscentret lyfte i sitt eget utlåtande fram bland annat välfärdsområdenas och kommunernas finansieringssvårigheter, som säkert också kommer att påverka tjänsterna för våldsoffer. Dessutom lyfte man fram biträdande justitiekanslerns utredning om undersökningen av våld mot kvinnor i alla polisdistrikt och de

problem som framkommit i den, till exempel att undersökningarna tar lång tid eller avslutas utan åtgärder.

Riksdagens internationella avdelning publicerade i slutet av 2022 en översättning till finska och svenska av handboken om Istanbulkonventionen som utarbetats för riksdagsledamöter och ordnade ett publiceringstillfälle. Konventionen medför handlingskyldighet även för riksdagen. Det är önskvärt att riksdagsledamöterna tar en aktiv roll för att främja det nationella genomförandet av konventionen, inte bara inom ramen för budgetdebatten.

Landsöversikt över genomförandet av Lanzarotekonventionen

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (den s.k. Lanzarotekonventionen) har varit i kraft i Finland sedan 2011. Som en del av den periodiska rapporteringen och utvärderingen förenade Europarådet år 2022 sina krafter med organisationen ECPAT International för att utarbeta landsöversikter över varje avtalspart i Lanzarotekonventionen.

Finland är det första land för vilken en sådan översikt publicerades. Publikationstillfället ordnades i Helsingfors den 13 april 2023. Landsöversikten är ett verktyg för att främja och utveckla kampen mot sexuell exploatering och sexuellt utnyttjande av barn i de stater som förbundet sig till konventionen. I landsöversikterna sammanställs i ett dokument de uppgifter som parterna i Lanzarotekonventionen har gett i enkäten för en allmän översikt samt Lanzarotekommitténs rekommendationer. Dessutom kompletterar forskningsobservationer som baserar sig på litteratur informationen om den utveckling som har skett efter att uppgifter och kommitténs rekommendationer har getts.

Regeringen besvarade i slutet av året kommitténs enkät för den tredje rapporteringsperioden med temat "Circle of Trust".

Verksamhet vid Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI)

Policyrekommendation (General Policy Recommendation) nr 17 av Europarådets kommission mot rasism och intolerans om förebyggande och bekämpning av intolerans mot och diskriminering av lesbiska, homosexuella, bisexuella, transsexuella och interkönade personer (LHBTI) godkändes den 28 juni 2023 och publicerades den 28 september 2023. Även om ECRI:s allmänna policyrekommendationer har riktats till de nationella myndigheterna i medlemsstaterna är det viktigt att betona att förebyggande och bekämpning av diskriminering av och intolerans mot LHBTI-personer samt utveckling av ett inkluderande samhälle måste förstås som ett ansvar som berör alla medlemmar i samhället.

ECRI:s sjätte monitoreringsrunda pågår och ECRI gör ett besök i Finland hösten 2024. Under den sjätte omgången granskas särskilt LHBTI-personers faktiska jämlikhet och tillgång till rättigheter samt tillgodoseendet av transkönade personers rättigheter.

FN:s människorättskonventioner och övervakningsorgan för konventionerna

FN:s människorättskonventioner fastställer den basnivå på vilken de mänskliga rättigheterna åtminstone ska tillgodoses. Regeringens periodiska rapporter om verkställandet av konventionerna samt övervakningsorganens rekommendationer är ett centralt sätt att följa med utvecklingen av hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses i medlemsstaterna.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Finland lämnade sin första rapport till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2019. Människorättscentret utarbetade med stöd av människorättsdelegationens kommitté för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning och utifrån svaren på en enkät riktad till organisationer ett utlåtande till kommitténs förberedelsesammanträde i september för dokumentet *List of Issues*. Människorättscentret deltog också i diskussionen vid sidan av medborgarorganisationerna. Regeringen ska ge svar på dokumentet i augusti 2024. Regeringen kommer att höras 2026.

Rekommendationer från kommittén för barnets rättigheter

FN:s kommitté för barnets rättigheter (Committee on the Rights of the Child, CRC-kommittén) gav den 2 juni 2023 rekommendationer som en del av den periodiska rapporteringen om FN:s konvention om barnets rättigheter. Kommittén betonade i sina observationer att alla rättigheter som garanteras i avtalet och protokollen är ömsesidigt beroende av varandra och kan inte specificeras utifrån deras betydelse. Kommittén lyfte dock fram följande teman som brådskande åtgärder:

- Stärka åtgärderna mot diskriminering, hatretorik och hatbrott (punkt 16).
- Bekämpa våld och sexuellt utnyttjande och trakasserier riktade mot barn, särskilt beakta barn som tillhör minoriteter i alla åtgärder mot våld, garantera resurser för arbete mot våld och stödtjänster samt samla in information. Kommittén fäste också uppmärksamhet vid våld mellan barn samt våld inom idrott och andra hobbyer på fritiden (punkt 23).

- Rättigheter för barn som vårdas utom hemmet eller annars bor åtskilda från sina föräldrar, information om deras rättigheter, övervaka att rättigheterna tillgodoses, barnens möjlighet att påverka sina levnadsförhållanden samt kvaliteten på vården utom hemmet och övervakningen av den (punkt 27).
- Rättigheter för barn med funktionsnedsättning och i synnerhet främja en inkluderande undervisning, resurser för samt genomförande av detta samt stöd för barn och lärare, delaktiggöra barn med funktionsnedsättning i samhället och möjliggöra beslutsfattande som baserar sig på information. Dessutom fästes uppmärksamhet vid långvarig institutionsvård för barn med intellektuell funktionsnedsättning (punkt 30).
- Betona asylsökande barns, flyktingbarns och invandrabarns intressen i allt beslutsfattande som berör dem, garantera dem tjänster som motsvarar deras personliga behov, slopa inkomstgränser och andra begränsningar för familjeåterförening samt sluta ta barn i förvar (punkt 39).
- Ställningen för barn med anknytning till brott eller barn som gjort sig skyldiga till brott i straffprocesserna, långvariga rättegångar, prioritera tillämpning av andra straffformer än fängelse, hålla barn och vuxna åtskilt i fängelser samt utbildning och andra tjänster vid långvarigt fängelsestraff (punkt 41).

Inom övriga teman beaktades bland annat insamling av specificerad information, mentalvårdsfrågor och -tjänster för barn och unga, interkonade barns rättigheter, könsstymning av flickor, klimatförändringens inverkan på barn, barnens fritidsverksamhet, sexuellt utnyttjande och trakasserier av barn, även i den digitala miljön, barnhandel, stödtjänster för barnoffer och beaktande av deras ställning i rättsprocesserna

samt myndigheternas utbildningsbehov för att främja identifieringen av offer på en allmän nivå och tillgodose barnets bästa i alla processer.

Nästa rapporteringsomgång inleds uppskattningsvis 2026.

FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter kunde inte bedöma nivån på den sociala tryggheten i Finland.

Som en del av den periodiska rapporteringen gav FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-kommittén) i november 2023 Finland en **skrivelse** om situationen i fråga om verkställandet av de rekommendationer den gett 2021. I mellanrapporten hade Finland ombetts ge omfattande information om nivån på den sociala tryggheten och proportionaliteten hos eventuella nedskärningar. I sitt senaste utlåtande påpekade Människorättscentret att Finland ska lämna in en tillräcklig och specificerad utredning angående den sociala tryggheten i sin helhet till kommittén för att kommittén ska kunna bedöma huruvida den sociala tryggheten ligger på en tillräcklig nivå. Nedskärningar av den sociala tryggheten kan även ha en negativ inverkan på tillgodoseendet av också andra grundläggande och mänskliga rättigheter. Människorättscentret har betonat att regeringen noggrant och övergripande ska utvärdera konsekvenserna för de mänskliga rättigheterna av de planerade besparingsåtgärderna inriktade på försörjning och ska i det sammanhanget ta hänsyn till ESK-kommitténs rekommendationer.

Utöver den sociala tryggheten gällde kommitténs rekommendationer situationen om bindande bestämmelser om företagsansvar, samt tillgången till covid-19-vaccin och -läkemedel. Finland bör i sin nästa rapport 2028 rapportera om utvecklingen av regleringen av företagsansvar samt om försämringar i den sociala tryggheten eftersom kommittén ansåg att rekommendationerna inte hade verkställts eller att tillräcklig information inte hade lämnats in.

Nästa rapporteringsomgång inleds uppskattningsvis 2028.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter förbereder sig på att behandla Finlands mellanrapport 2024

Som en del av den periodiska rapporteringen inom FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter lämnade Finland in en mellanrapport 2023. De teman som kommittén lyfte fram var hatretorik och hatbrott, våld mot kvinnor samt samernas rättigheter. Människorättscentret kompletterade informationen med ett eget utlåtande, bland annat genom att lyfta fram statsrådets meddelande om främjande av likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering i det finländska samhället samt de omständigheter som lett till meddelandet, utvärderingsrapporten om åtgärdsprogrammet mot rasism, ökningen av hatretoriken, biträdande justitiekanslerns utredning om problem vid utredning av våld mot kvinnor vid polisinsättningar samt de senaste vändningarna i reformen av sametingslagen samt problem som berör principen om fritt och informerat förhandssamtycke för samer och hörande. Kommittén behandlar materialet i mars 2024.

Den nyaste FN-konventionen om mänskliga rättigheter träder i kraft i Finland - påtvingade försvinnanden till strafflagen

FN:s nyaste människorättskonvention trädde i kraft i Finland den 23 april. Den internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden är en av FN:s nio centrala människorättskonventioner. Konventionen godkändes av FN 2006 och trädde i kraft internationellt 2010.

Påtvingade försvinnanden är internationellt sett ett stort problem inom mänskliga rättigheter. Syftet med avtalet är att förhindra, bestraffa och utreda påtvingade försvinnanden. Med påtvingade försvinnanden avses anhållande, häktning, kidnappning eller annat frihetsberövande som verkställts av staten eller på uppdrag eller samtycke av staten. Efter frihetsberövandet erkänns inte frihetsberövandet eller en persons

öde eller vistelseorten hemlighålls.

Människorättscentret har ansett att godkännandet av konventionen stärker rättsstatsprincipen, individens rättigheter samt den internationella övervakningen av de mänskliga rättigheterna. Efter att konventionen trädde i kraft har Finland juridiskt förbundit sig att agera mot påtvingade försvinnanden.

För att de nya skyldigheterna i anslutning till mänskliga rättigheterna ska kunna införlivas i Finlands nationella lagstiftning föreskrevs att bortföra en människa mot sin vilja är enligt den ändrade lagstiftningen ett straffbart brott. Utöver lagstiftningsändringarna behövs dock också utbildning för myndigheterna. Människorättscentret har lyft fram att resurserna för människorättsutbildningen bör ökas i och med ratificeringen.

Finland har gjort ett förbehåll till konventionen och betonat förhandsövervakningen av förutsättningarna för adoption med tanke på barnets bästa och förhåller sig därmed reserverat till ett separat förfarande för upphävande av adoption men erkänner dock möjligheten att granska adoptionen på nytt i undantagsfall. Finland anser sig alltså inte vara bundet av bestämmelserna i artikel 25.4 i konventionen till den del det är fråga om sådant upphävande av adoption av barn som avses i artikel 25.1 a.

Efterlevnaden av konventionen kommer att övervakas av kommittén mot påtvingade försvinnanden, till vilken Finland också ska rapportera om verkställandet av konventionen. Den första periodiska rapporten lämnas 2025. Människorättscentret deltog på hösten i ett diskussionstillfälle mellan avtalsparterna och de nationella människorättsinstitutionerna.

Förenklad rapportering till FN:s övervakningsorgan

I mars övergick FN:s övervakningsorgan till förenklad rapportering i fråga om alla andra konventioner än konventionen mot påtvingade försvinnanden. Detta underlättar och påskyndar behandlingen av de periodiska rapporterna,

där det för närvarande förekommer flera år långa fördröjningar och informationen ofta är föråldrad när den tas upp för behandling.

Avgöranden av kommittén mot tortyr om avvisning av asylsökande

År 2023 fick Finland två avgöranden av FN:s kommitté mot tortyr som förhindrar avvisning av asylsökande. I det **första** fallet som avgjordes i maj riskerade en sökande med tjetjensk bakgrund som fått ett negativt asylbeslut i Finland enligt kommittén att utsättas för tortyr i Ryssland. Myndigheterna hade redan tidigare torterat personen under arrestering, och hen var fortfarande föremål för en brottsutredning som kunde leda till att hen på nytt skulle gripas och torteras.

I ett annat avgörande i december ansåg kommittén att en avvisning av klaganden till Demokratiska republiken Kongo skulle kränka förbudet att utvisa, återsända eller utlämna någon till en annan stat, om det finns grundad anledning att tro att personen riskerar att utsättas för tortyr där. Kommittén ansåg att den klagande skulle ha löpt en förutsebar, personlig och verklig risk att bli utsatt för tortyr om hen hade avvisats till Demokratiska republiken Kongo.

Enligt kommitténs **avgöranden** ska Finland behandla klagandenas ansökningar om asyl på nytt. Finland ombeds också avhålla sig från att avvisa dem under den nya behandlingen av asylansökningarna och att inom 90 dagar rapportera till kommittén mot tortyr om de åtgärder som Finland har vidtagit med anledning av dessa avgöranden.

40 rekommendationer till Finland av FN:s expert på äldre personers rättigheter - Människorättscentret arbetar för att omsätta rekommendationerna i praktiken

I FN:s oberoende expert på äldre personers rättigheter, Claudia Mahlers, **rapport** från 2022 behandlas tillgodoseendet av äldre personers

rättigheter i Finland. I rapporten betonas att statens engagemang i äldre personers mänskliga rättigheter ska synas i vardagen och att de äldre ska ses som innehavare av rättigheter, inte som föremål för vård och omsorg. Rapporten innehåller 40 åtgärdsrekommendationer till regeringen för att trygga äldre personers rättigheter. Människorättscentret främjar medvetenheten om rekommendationerna bland myndigheter och centrala intressentgrupper. Människorättscentret har låtit översätta rapporten till finska och svenska.

Mahlers rapport är ett viktigt verktyg för att främja äldre personers rättigheter i Finland. I rapporten skapas en helhetsbild av situationen för de äldres rättigheter i Finland och presenteras konkreta åtgärder som om de förverkligas väsentligt skulle främja de äldres rättigheter. Rekommendationerna omfattar alla livsområden och gäller bland annat datainsamling, diskriminering, social trygghet, sysselsättning, digitalisering, utbildning och vård. Verkställandet av rekommendationerna skulle utveckla tjänsterna med beaktande av de mänskliga rättigheterna, förbättra bemötandet av äldre och bättre beakta deras behov.

Sektionen för äldre personers rättigheter vid Människorättscentrets människorättsdelegation bjöd in olika ministerier och myndigheter för att diskutera verkställandet av rapportens rekommendationer. I diskussionerna behandlades rekommendationerna om våld och utnyttjande med representanter för Polisstyrelsen och Institutet för hälsa och välfärd samt rekommendationerna om tillgänglighet tillsammans med en representant för miljöministeriet. Dessutom ordnades tillsammans med medborgarsamhället och forskarna ett rundabordsmöte där man funderade på hur rekommendationerna i rapporten kunde genomföras bättre både lokalt och nationellt bland olika aktörer. Målet är att stärka synergierna inom området för äldre personers rättigheter samt diskutera olika sätt att utnyttja rapporten i påverkansarbetet.

FN:s universella periodiska granskning (UPR)

FN:s universella periodiska granskning (Universal Periodic Review, UPR) genomförs med fyra och ett havt års mellanrum för varje enskild medlemsstat i FN. Under granskningen kan FN:s medlemsstater ge rekommendationer till den berörda medlemsstaten för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna samt ställa frågor om människorättsituationen i landet i fråga. Det är fråga om en mellanstatlig granskningsmekanism i anslutning till FN:s råd för mänskliga rättigheter och den kan inte jämföras med den övervakning som görs av FN:s övervakningsorgan.

godkändes av FN:s råd för mänskliga rättigheter i slutet av mars. I detta sammanhang gav Människorättscentret ett utlåtande i egenskap av representant för den nationella människorättsinstitutionen. Eftersom ursprungsfolkens rättigheter är en av tyngdpunkterna i Finlands internationella människorättspolitik konstaterade Människorättscentret att detta måste synas i regeringens verksamhet även i hemlandet. Centret föreslog också att regeringen ska granska hur riksdagen kunde göras delaktig i uppföljningen av verkställandet av UPR-rekommendationerna och även mer allmänt i diskussionen om situationen för de mänskliga rättigheterna i Finland.

I november 2022 fick Finland 229 rekommendationer i UPR-granskningen, av vilka 168 godkändes, 14 delvis godkändes och 47 delgavs. De flesta rekommendationerna gällde våld mot kvinnor samt våld i hemmet, diskriminering, hatretorik, hatbrott och etnisk profilering. Dessutom gavs rekommendationer bland annat om ratificering av olika internationella konventioner, invandrades och asylsökandes rättigheter, social trygghet, hälso- och sjukvård, tillgång till tjänster och utbildning samt samernas rättigheter.

Människorättscentret deltog i utrikesministeriets diskussionstillfälle om UPR-rekommendationerna som ordnades i mars. I anförandena under diskussionstillfället framkom ett behov av att främja behandlingen av såväl UPR-rekommendationerna som andra internationella människorättsrekommendationer på politisk nivå utöver i statsrådets nätverk för grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Även Människorättscentret har upprepade gånger lyft fram detta i olika sammanhang.

Slutrapporten från Finlands UPR-granskning, som innehåller de rekommendationer som Finland fått samt Finlands ståndpunkter till dessa,

3 Främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Kommunikation och påverkansarbete

År 2023 låg tyngdpunkten i Människorättscentrets kommunikation och påverkansarbete på att påverka regeringsprogrammet. Utgångspunkten var att man i regeringsprogrammet förbinder sig att trygga och främja de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt att respektera rättsstatsprincipen. Ett av centrets centrala mål var att få rekommendationerna i utredningen om aktörer som arbetar med grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter (2022) med i regeringsprogrammet, särskilt i anslutning till stärkandet av Finlands nationella människorättsinstitution.

I påverkansarbetet fortsatte man att främja verkställandet av de rekommendationer som Finlands internationella övervakningsorgan fått. En central del av påverkansarbetet var också utlåtanden till utskotten samt muntliga höranden. År 2023 hördes Människorättscentret i utskotten flera gånger.

Under berättelseåret stärktes centrets kommunikation och påverkansarbete genom att på hösten rekrytera en fast kommunikationsexpert till teamet för kommunikation och påverkan. Processerna för kommunikation och påverkans-

arbete vidareutvecklades och den strategiska planeringen av kommunikationen stärktes som en del av Människorättscentrets verksamhet. År 2023 fortsatte man också att utveckla uppföljningen av kommunikationen och påverkansarbetet som en del av utvärderingen och främjandet av centrets effektivitet

Tyngdpunkten i intressentgruppernas arbete 2023 låg på att bygga upp samarbetsnätverk i nationella framsynsätverk. Perspektivet för grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna stärktes i framsynsarbetet genom att en framsynsutredning publicerades för att utveckla människorättsaktörernas färdigheter gällande framsyn och flexibilitet i fråga om förändringar.

På Människorättscentrets webbplats publicerades nyheter, meddelanden, utlåtanden och översikter, som delades via centrets kanaler i sociala medier. Som en del av utvecklingen av kommunikationen stärktes också centrets mediarbete och -relationer. Centrets centrala läge i riksdagen utnyttjades genom att man erbjöd riksdagen information om aktuella frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Kommunikationsteman för 2023 var bland annat rättigheter för personer med funktions-

nedsättning, de nationella människorättsinstitutionernas strukturer, främjande av transbarns och -ungdomars ställning, människorättsperspektiv i främjandet av jämställdhet, rättspraxis i inresebestämmelserna, uppföljning av verkställandet av beslut av internationella övervakningsorgan för konventioner, äldre personers rättigheter, förebyggande av våld mot kvinnor, social trygghet som en mänsklig rättighet, bekämpning av marginalisering och hatretorik, människorättsperspektiv som en del av framsynen, ungas perspektiv i diskussionen om mänskliga rättigheter och klimatförändringen som en människorätsfråga.

Människorättscentret deltog också som partner i Europarådets människorättsdag som ordnades för första gången i maj 2023. Teman för dagen som ordnades i Åbo var i synnerhet resiliens och den lokala rollen i människorättsarbetet.

År 2023 avslutades Människorättscentrets första ett och ett halvt år långa program för unga experter, som stärkte människorättsfältets medvetenhet om de unga och deras rättigheter. Samtidigt gav programmet ungdomarna färdigheter att delta i diskussionen om de mänskliga rättigheterna samt att förbättra deras kunskaper om de grundläggande och de mänskliga rättigheterna.

Evenemang

Att ordna olika evenemang för allmänheten eller sakkunniga är för Människorättscentret ett viktigt sätt att sprida information om aktuella frågor som gäller grundläggande och mänskliga rättigheter.

Människorättscentrets evenemang 2023

- **22.3.2023 Rundbordsdiskussion om äldre personers rättigheter**
Människorättscentret ordnade en rundbordsdiskussion för forskare och representanter för organisationer om rapporten om besöket i Finland av FN:s oberoende expert på äldre personers rättigheter.
- **26.4.2023 Virtual rountable discussion on institutional mistrust - webinarium om kringgående av inresebestämmelserna**
Evenemanget ordnades av Mobile Futures, Sile och Människorättscentret. Under diskussionstillfället som var särskilt riktat till forskare och akademiker behandlades Människorättscentrets utredning om kringgående av inresebestämmelserna och andra undersökningar i anslutning till ämnet.
- **25.5.2023 Människorättsevenemang för unga**
Programmet för unga experter ordnade ett hel dags människorättsevenemang för unga där man behandlade olika människorätsfrågor som intresserar unga. Under evenemanget samlade man också in ungas åsikter om de mänskliga rättigheterna och budskap till beslutsfattarna.
- **7.6.2023 Seminarium om tillgodo-seende av rättigheterna för personer i sårbar ställning: utmaningar och resultat av forskningen**
Människorättscentret och Centret för välfärdsrätt vid Östra Finlands universitet ordnade tillsammans ett forskningsseminarium.

- **7.6.2023 Besök av representanter för Ukrainas kommissionär för mänskliga rättigheter och evenemang i samband med besöket**

Internt diskussionstillfälle: Det arbete Ukrainas kommissionär för mänskliga rättigheter utför och praktisk beredskap i konfliktförhållanden

Offentlig tillställning: Discussion on human rights in Ukraine during the war and reconstruction

- **9.6.2023 Besök hos Människorättscentret**

Människorättscentret ordnade ett evenemang för deltagarna i en nordisk rättsfallstävling där man granskade nationella människorättsinstitutioner, ungas rättigheter och samernas rättigheter.

- **25.-29.9.2023 Introduktion i Människorättscentrets verksamhet för representanter för justitieombudsmannens byrå i Litauen**

- **17.10.2023 Oikeus tulla toimeen - sosialiturva ihmisoikeutena Suomessa (Social trygghet som en mänsklig rättighet i Finland)**

Människorättscentret och Förbundet för mänskliga rättigheter ordnade ett gemensamt evenemang om utkomst och social trygghet i Lilla parlamentets auditorium.

- **23.11.2023 Publiceringstillfälle: utredning om framsyn kring mänskliga rättigheter och resiliens under en brytningstid i samhället**

Under evenemanget presenterades Människorättscentrets utredning om framsyn kring mänskliga rättigheter, resiliens och beredskap under en brytningstid i samhället. Vid evenemanget ordnades en paneldiskussion mellan människorättsaktörer och framsynsexperter om möjligheterna till framsyn i främjandet av de mänskliga rättigheterna och resiliens.

Framsyn

Människorättscentret publicerade i november 2023 utredningen Om framsyn kring mänskliga rättigheter, resiliens och beredskap under en brytningstid i samhället. Utredningen kartlägger fältet för framsyn kring mänskliga rättigheter och beskriver tillvägagångssätten för framsyn och det finländska systemet för framsyn. Den erbjuder verktyg för att utveckla människorättsaktörernas beredskap för framsyn och resiliens samt verktyg för att beakta de mänskliga rättigheterna i den nationella framsynen. Som bilaga finns alternativa människorätts-scenarion för 2040 som grundar sig på de allmänna scenarierna i statsrådets framtidsredogörelse från 2023.

Andra teman som betonas i rapporten för utredningsarbetet är delaktighet i beslutsfattandet om framtidsutsikterna, effekterna av megatrender i samhället på människorättsregleringen, framsyn kring lagberedningen och kommande generationers rättigheter. Beredningen av utredningen var en inkluderande process. Den omfattade intervjuer med experter på framsyn och mänskliga rättigheter, Människorättscentrets människorättsdelegations framsynsworkshop och diskussioner med Människorättscentrets personal. En ökad framsynsförmåga främjar bedömningen av förändringar i Människorättscentrets verksamhetsmiljö, beredskapen för utmaningar och hot, den långsiktiga planeringen samt fastställandet av prioriteringar och kompetensbehov.

Människorättsfostran och utbildning i mänskliga rättigheter

En bredare förståelse och allmän medvetenhet om de mänskliga rättigheterna är nödvändig för att främja tillgodoseendet av rättigheterna. Människorättscentret har redan i flera år främjat människorättsfostran och -utbildning på olika sätt. Man har identifierat ett tydligt behov av att producera utbildning i mänskliga rättigheter bland annat för representanter för olika yrkesgrupper och myndigheter på olika nivåer. Resurserna har allokerats så att man kan svara på olika instansers begäran om utbildning. Man fortsätter också arbetet med att förnya utbildningspaket som innehåller grundläggande information.

Som en del av människorättsfostran och utbildningsverksamheten kring mänskliga rättigheter har Människorättscentrets personal aktivt föreläst, även i internationella sammanhang, på webben och vid närevenemang. Målgrupperna har varit unga, olika arbetsgrupper, äldreråd, nätverk, organisationer och forum. Evenemangen har haft mellan några tiotal och nästan fyrahundra åhörare.

Under föreläsningarna och utbildningarna har man behandlat bland annat rättsstatsprincipen, människorättsfostran i allmänhet, ungas mänskliga rättigheter, tillgänglighet, självbestämmanderätten för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning samt olika grupper av personer med funktionsnedsättning och äldre personer, rättigheterna för äldre personer med ett främmande språk som modersmål, temana i rapporten av FN:s särskilda rapportör om äldre personers rättigheter, äldrerådets verksamhet, våld mot kvinnor i allmänhet samt mot äldre kvinnor.

Publikationer och utlåtanden

Publikationer

Människorättscentrets utredningar och övriga publikationer främjar de grundläggande och mänskliga rättigheterna genom att producera egen information om ämnen som man har konstaterat att det saknas information om.

Rapport av den oberoende experten Claudia Mahler som övervakar tillgodoseendet av äldre personers mänskliga rättigheter från hennes landsbesök i Finland, översättningar till finska och svenska, Människorättscentrets publikationer 1/2023

(På finska)

Claudia Mahler, oberoende expert på äldre personers rättigheter, gjorde ett landsbesök i Finland 2021. Syftet med besöket var att rapportera till FN:s människorättsråd om lagstiftningen gällande äldres rättigheter i Finland och hur dessa rättigheter tillgodoses.

Mahler presenterade sin rapport vid den 51:a sessionen vid FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève den 19 september 2022. Rapporten innehåller rekommendationer till Finlands regering om olika åtgärder för att trygga äldre personers rättigheter.

Utredning om rättspraxis som gäller kringgående av inresebestämmelserna, Människorättscentrets publikationer 2/2023 (på finska)

I Människorättscentrets utredning behandlas hur kringgående av inresebestämmelserna har tolkats i domstol. I utredningen granskas i vilka situationer förvaltningsdomstolarna och Högsta förvaltningsdomstolen har bedömt att den som ansöker om uppehållstillstånd har kringgått bestämmelserna om inresa och därför lämnat i kraft Migrationsverkets beslut om att inte bevilja uppehållstillstånd.

Syftet med utredningen är att skapa en helhetsbild av i vilka olika situationer förbudet mot kringgående av inresebestämmelserna numera tillämpas. På basis av detta kan man granska hurdan reglering som är ändamålsenlig i fortsättningen.

Utlänningslagen i sin helhet och hur de olika punkterna i lagen fungerar är en särskilt aktuell fråga då en förutredning om en totalreform av utlänningslagen pågår vid inrikesministeriet. Det är viktigt att den nya synen på utlänningslagen grundar sig på forskningsdata och en aktuell helhetsbild av nuläget och tillämpningen av lagen.

[Översikt över den första perioden inom programmet för unga experter, Människorättscentrets publikationer 3/2023 \(på finska\)](#)

Översikten av Människorättscentrets första period av Programmet för unga experter granskar ungas rättigheter i internationella människorättskonventioner samt sammanställer observationer och ungas erfarenheter av hur rättigheterna förverkligas i Finland. Översikten ger också förslag på hur de ungas människorättsituation kan förbättras.

[Utredning om framsyn kring mänskliga rättigheter, resiliens och beredskap under en brytningstid i samhället Människorättscentrets publikationer 4/2023 \(på finska\)](#)

[\(In English\)](#)

Utredningen kartlägger fältet för framsyn kring mänskliga rättigheter och beskriver tillväggångssätten för framsyn och det finländska systemet för framsyn. Den erbjuder verktyg för att utveckla människorättsaktörernas beredskap för framsyn och resiliens samt verktyg för att beakta de mänskliga rättigheterna i den nationella framsynen. Utredningen betonar behovet av delaktighet i framsynen.

Utlåtanden

Människorättscentret har i uppgift att genom initiativ och utlåtanden främja tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Människorättscentret ger utlåtanden antingen på basis av begäran eller på eget initiativ om teman i anslutning till sin verksamhet och om strukturella frågor som gäller grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Människorättscentrets utlåtanden 2023

- 18.12.2023 **Utlåtande** till Europarådets GREVIO-kommitté för behandling av den tematiska rapporten om Istanbulkonventionen
 - 15.12.2023 **Utlåtande** till FN:s MP-kommitté för behandling av regeringens mellanrapport
 - 24.11.2023 **Utlåtande** till FN:s öppna arbetsgrupp för åldrandefrågor om äldre personers folkrättsliga ställning
 - 24.10.2023 **Utlåtande** på eget initiativ om ämbetsverket Specialmyndigheterna inom justitieförvaltningen
 - 23.10.2023 **Utlåtande** på eget initiativ om statsbudgeten 2024 (resurser för människorättspolitiken, människorättsförsvarare)
 - 13.10.2023 **Utlåtande** om regeringens proposition med förslag till lag om hemkommun
 - 28.8.2023 **Utlåtande** om FN:s ESK-kommittés rekommendationer för påskyndad uppföljning
 - 8.8.2023 Regeringens meddelande - Människorättscentrets **sva**r på en skriftlig begäran om hörande
 - 13.7.2023 **Utlåtande** till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning om frågelistan för behandling av Finlands periodiska rapport
 - 10.7.2023 **Utlåtande** om framflyttningen av ikraftträdandet av lagen om funktionshinderservice
 - 4.5.2023 **Utlåtande** till kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om den nationella människorättsinstitutionens goda praxis
 - 28.4.2023 **Utlåtande** till Europeiska kommissionen om EU:s funktionshinderkort
 - 27.4.2023 **Utlåtande** till FN:s kommitté för barnets rättigheter (tilläggsutlåtande)
 - 3.4.2023 **Utlåtande** om regeringens mellanrapport om verkställandet av Istanbulkonventionen
 - 28.3.2023 **Utlåtande** för FN:s UPR-process
 - 15.2.2023 **Utlåtande** till 13:e sessionen i FN:s öppna arbetsgrupp för åldrandefrågor (äldre personers kontribution till en hållbar utveckling och ekonomisk säkerhet)
 - 15.2.2023 **Utlåtande** till 13:e sessionen i FN:s öppna arbetsgrupp för åldrandefrågor (rätt till hälsa och tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster samt social inklusion)
 - 2.2.2023 **Utlåtande** till Europarådets avdelning för verkställande av domar om fallet X. v. Finland (fortsatt utlåtande)
 - 26.1.2023 **Utlåtande** till grundlagsutskottet om reformen av sättingslagen
 - 14.11.2023 **Utlåtande** till riksdagens social och hälsovårdsutskott i ärendet RP 75/2023 rd.
 - Dessutom skickades uppgifter till olika enkäter och utredningar som genomfördes av ENNHRI samt FN, Europarådet och EU.
- Dessutom skickades uppgifter till olika enkäter och utredningar som genomfördes av ENNHRI samt FN, Europarådet och EU.

4 Uppföljning och främjande av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och för äldre personer

Människorättscentrets lagstadgade uppgift är att främja och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Centret bildar tillsammans med justitieombudsmannen och Människorättsdelegationen den oberoende mekanism för att främja, skydda och följa upp genomförandet som förutsätts i konventionen. En viktig tyngdpunkt i verksamheten är att Människorättscentret följer upp och främjar också äldre personers

en kontaktpunkt mellan den internationella och nationella utvecklingen av äldre personers rättigheter bland annat genom att göra den internationella debatten om äldre personers rättigheter känd i Finland.

Människorättscentret deltog som sakkunnig i uppföljningsgruppen för stärkande av klientens och patientens självbestämmanderätt och dess undergrupper samt i delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (VANE) och delegationen för rättigheter för personer med talskada och i det arbete som utförs av uppföljningskommittén för EU:s strukturfonders program Ett förnyat och kompetent Finland 2021–2027.

Stärkande av det rättsliga perspektivet

Människorättscentret främjar kännedomen om konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bland annat genom att översätta allmänna kommentarer från kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt genom att betona konventionens betydelse och innehåll i sina utlåtanden och anföranden.

Människorättscentret betonar i sina utlåtanden, anföranden och utbildningar om äldre personers ställning den rättsliga dimensionen när det gäller äldre personers ställning och dess känslighet med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Människorättscentret fungerar som

Stärkande av delaktigheten

Människorättsdelegationens människorättskommitté för personer med funktionsnedsättning deltog 2023 i utarbetandet av Människorättscentrets utlåtande till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning för frågelistan för behandlingen av Finlands rapport.

Människorättsdelegationens sektion för äldres rättigheter behandlade vid sina möten 2023 landsrapporten om Finland av FN:s oberoende expert på äldre personers rättigheter tillsammans med representanter för olika ministerier. På mötena berättade ministeriernas representanter för sektionen om sina åtgärder

i anslutning till de olika rekommendationerna i rapporten och medlemmarna i sektionen för äldre gav i sin tur ministeriernas representanter information om de äldres ställning.

Stärkande och uppföljning av kunskapsunderlaget för forskning om funktionshinder och äldre personers rättigheter

Människorättscentret främjar forskning kring funktionsnedsättningar och datainsamling som motsvarar behoven i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt främja forskning och kunskapsunderlag om äldre personers rättigheter i samarbete med olika forskningsinstitut och forskare. År 2023 deltog Människorättscentret i styrgrupperna för Östra Finlands universitets projekt SOLDEX som undersöker marginalisering av äldre och finansieras av Finlands Akademi, "Access to Justice for marginalized groups of older people in ageing society - (AMIS)", samt i ESF-projektet "Vammaisten ja ulkomaalaistaustaisten ihmisten selviäminen poikkeus- ja kriisitilanteissa - Tulevaisuutta luomassa covid-19-kokemusten pohjalta".

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning och för äldre personer samt internationellt samarbete

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning begärde våren 2023 utlåtanden av medborgarorganisationer och nationella människorättsinstitutioner för att bereda en frågelista (List of Issues) för hörande av Finlands regering. Människorättscentret utarbetade med stöd av människorättsdelegationens människorättskommitté för personer med funktionsnedsättning och utifrån svaren på en enkät riktad till organisationer ett utlåtande där centret lyfte fram bland annat frågor som gäller våld och mobbning mot barn med funktionsnedsättning, tillgänglighet, lagstiftningssituationen när det gäller självbestämmanderätt och

reformen av lagstiftningen om funktionshinder-service samt sysselsättningen och utkomsten för personer med funktionsnedsättning.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning färdigställde sin frågelista vid sitt 18:e förberedande sammanträde i Genève 11-15.9.2023, där även Människorättscentret deltog i diskussionen mellan medborgarorganisationerna, den nationella människorättsinstitutionen och kommittén.

Människorättscentret deltog i ett partsmöte om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i New York i juni 2023.

Människorättscentret deltog i april 2023 i ett möte med FN:s arbetsgrupp Open-ended Working Group in Ageing (OEWGA), för vilket centret gav två skriftliga utlåtanden. Det ena av utlåtandena handlade om rätten till god hälsa, tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster och social inklusion, det andra om äldre personers deltagande i åtgärder för hållbar utveckling och deras ekonomiska säkerhet. I enlighet med den resolution som antogs vid sammanträdet började två medlemsstater, Portugal och Brasilien, facilitera diskussionerna om ställningen när det gäller äldre personers rättigheter i den internationella referensramen för mänskliga rättigheter. Som en del av diskussionen skickade facilitatorerna en enkät till FN:s medlemsstater, nationella människorättsinstitutioner och andra relevanta aktörer sommaren 2023. Genom enkäten kartlade de eventuella luckor i det internationella skyddet av äldre personers rättigheter och metoder för att ingripa i dem.

Människorättscentret besvarade enkäten genom sitt utlåtande i november 2023. Människorättscentret ansåg bland annat att äldre personer är osynliga i en stor del av de internationella människorättskonventionerna och att det finns särskilda utmaningar som gäller många äldre, till exempel marginalisering till följd av digitalisering eller negativa och diskriminerande attityder gentemot äldre människor, som inte beaktas tillräckligt i nuläget.

5 Programmet för unga experter

Perioden av programmet för unga experter som inleddes vid Människorättscentret den 1 februari 2022 avslutades den 31 juli 2023. Målet med programperioderna som grundar sig på samarbete med två yngre experter är att stärka de ungas röst i den allmänna diskussionen om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt i Människorättscentrets egen verksamhet samt även erbjuda de experter som valts ut till programmet möjlighet att utveckla sin egen kompetens kring temat. Till målen för den första programperioden hörde att samla in information om hur de ungas rättigheter tillgodoses och om de ungas mänskiorättsperspektiv, liksom också att främja de ungas egen förmåga att försvara sina egna mänskliga rättigheter och delta i mänskiorättsdebatten.

Våren 2023 träffade unga experterna unga med bakgrund som asylsökande, unga med funktionsnedsättning och unga som rehabiliteras för psykisk ohälsa. Under mötena diskuterades de mänskliga rättigheterna ur de ungas synvinkel och man samlade in information om vilka mänskiorättsproblem de unga upptäcker och vad de unga önskar av mänskiorättsaktörerna. Utifrån erfarenheterna från mötena under programperioden konstaterades särskilt mänskiorättsfrågor i anslutning till utbildning, arbete, hälsa, frihet, integritet och säkerhet vara

viktiga bland unga. I synnerhet psykiska störningar, upplevelser av marginalisering, minoriteters rättigheter och klimatförändringen visade sig vara teman som påverkade unga vuxnas upplevelser av hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Programmet för unga experter ordnade också ett mänskiorättsevenemang för unga i centrumbiblioteket Ode den 25 maj. Till evenemanget bjöds unga vuxna med olika bakgrunder och i olika livssituationer in för att fundera på vad de ungas mänskiorättsbudskap till den nya regeringen skulle vara. Som en del av evenemanget diskuterade deltagarna i workshoppar hur de anser att jämlikhet, välfärd och en klimatsäker framtid bäst kan tryggas. På evenemanget talade president Tarja Halonen, journalisten och mänskiorättsaktivisten Zahra Karimy, den romska aktivisten och diskrimineringsexperten Leif Hagert samt funktionshinderaktivisten Marja Puustinen.

De yngre experterna utarbetade i slutet av sin programperiod en översikt över unga och mänskliga rättigheter som Människorättscentret publicerade den 1 november 2023. I översikten sammanställs de viktigaste observationerna under den första programperioden, som har samlats in bland annat från ovan nämnda möten med unga. I översikten går man också mer allmänt igenom unga vuxnas ställning i det

internationella människorättssystemet, där det konstateras att de ungas rättigheter ännu är en tämligen oetablerad separat människorättskategori. Det finns en risk för att tillgodoseendet av de ungas mänskliga rättigheter får för lite uppmärksamhet eller annars blir lidande i diskussionen om de mänskliga rättigheterna.

Klara Fält och Mikko Pursimo valdes till den andra programperioden för programmet för unga experter som inleddes i december. Den nya programperioden är tvåårig (1.12.2023-30.11.2025). Under den andra perioden fungerar programmet för unga som ett program som är fristående från centrets expertteam. Programmet leds av centrets expert Susan Villa. Utöver programsamarbetet arbetar de unga experterna i centrets expertarbete som en del av teamen för kommunikation och påverkan samt uppföljning och främjande.

Under den andra programperioden fortsätter de nya unga experterna det kommunikations- och påverkansarbete som inleddes under den första perioden liksom även främjandet av de ungas perspektiv i människorättsfrågor. Arbetet utvecklas utifrån observationerna under den första programperioden samt de unga experternas egna intressen. Planeringen av möten och evenemang i anslutning till det nya programmet inleddes i december vid sidan av den övriga introduktionen.

6 Inhemskt och internationellt människorättssamarbete

Människorättsdelegationens verksamhet

Människorättsdelegationen är en del av den nationella människorättsinstitutionen och centrets viktigaste kanal för samarbete, påverkan och kommunikation. Den tredje människorättsdelegationen i ordningen inledde sin fyra år långa mandatperiod den 1 april 2020. Delegationen har 38 medlemmar, inklusive specialombudsmän samt representanter för de högsta laglighetsövervakarna och Sametinget. Direktören för Människorättscentret, Sirpa Rautio, är ordförande för delegationen och arbetsutskottet. Esa Iivonen, medlem i delegationen, fungerar som vice ordförande.

Som en permanent och lagstadgad sektion under delegationen verkar en sektion för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, det vill säga Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK) samt dessutom ett arbetsutskott och en sektion för äldre personers rättigheter. Arbetsutskottet medverkar i beredningen av delegationens möten.

Människorättsdelegationen sammanträdde fyra gånger under 2023, av vilka ett möte ordnades som en längre retreat i form av en workshop. Dessutom ordnades en workshop för framsyn, vars diskussioner gällde utredningen om framsyn som var under beredning vid Människorättscentret. Vid workshopen byggdes broar mellan framsynen och männis-

korättsarbetet och man bedömde ur perspektivet för beredskap och möjligheter de människorättsscenarioer som byggts upp utifrån de fyra scenarierna och ett experimentellt scenario i statsrådets framtidsredogörelse 2023.

Under mötena hördes experter och bland annat följande teman diskuterades:

- En "bokslutsdiskussion" för regeringsperioden om genomförandet av Marins regeringsprogram i frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Särskilt uppmärksamhet fästes vid brister i myndigheternas kunskaper om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och behovet av utbildning kring detta, reformen av lagen om funktionshindersservice och gränsbevakningslagen samt fördröjningarna i verkställandet av avgöranden som gäller Finland av Europadomstolen och Europeiska kommittén för sociala rättigheter.
- Diskussion om observationer kring de ungas rättigheter och ungas ställning på människorättsfältet inom Människorättscentrets program för unga experter. Vid möten med olika grupper av ungdomar framkom särskilt observationer om svårigheten i det språk som används om mänskliga rättigheter, användningen av mänskliga

rättigheter som redskap för angrepp och människorättsdimensionernas begriplighet, upplevelser av diskriminering i utbildningen och arbetslivet, rasism och bemötande som är beroende av bakgrunden, problem i anslutning till tillräcklig utkomst, rätt till studier och arbete samt problem med tillgången till mentalvårdstjänster och komplicerade stödsystem. Dessutom efterlystes större delaktighet och hörande av unga.

- Anföranden och smågruppsdiskussioner om temana "Den nuvarande diskussionskulturen och hatretoriken och deras inverkan på samhället", diskussionen inleddes av docent i forskning inom nutidskultur Tuija Saesma vid Jyväskylä universitet, samt "Utslagning, faktorer som leder till det och dess följder i samhället", som inleddes av forskningsprofessor, utvecklingsdirektör Tiina Ristikari från Itla.
- I anförandet av FN:s särskilda rapportör för människorättsförvarare Mary Lawlor och i den diskussion som följde därefter lyfte man fram tryggheten av försvararnas ställning och att näthat och -attacker har ökat antalet attacker också i det verkliga livet. Företagens ansvar och skyldighet att samarbeta bör enligt människorättsförvararna framhävas. Även kortvariga visum till försvarare, hatretorik, mediernas tillstånd och yttrandefrihet samt kampanjer mot kvinnliga försvarare väckte diskussion.
- Människorättscentrets framtidsutsikter samt Människorättsdelegationens testamente för perioden. Delegationens medlemmar ansåg att det viktigaste i såväl centrets som delegationens arbete är omfattande allmän kunskap om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, kännedom om, stöd för och främjande av konstitutionen, den internationella politiken, EU-lagstiftningen och processerna

samt rättsstats- och demokratifrågor. Det ansågs viktigt att hitta en balans mellan traditionella och nya människorättsfrågor. Nya teman som nämndes var särskilt den genomsyrande artificiella intelligensen och digitaliseringen och digitala klyftor samt klimatkrisen och miljöfrågor medan mer traditionella teman var våld mot kvinnor och asylsökandes rättigheter. Ett viktigt omfattande arbetsfält är också i fortsättningen att effektivisera synligheten och verkställandet av internationella människorättsförpliktelser och övervakningsorganens rekommendationer. Särskilt främjandet av ekonomiska och sociala rättigheter upplevdes som viktigt. Kommunikation och påverkan har också en central roll.

Under mötena behandlades regelbundet teman för människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (VIOK) och sektionen för äldre personers rättigheter samt Människorättscentrets aktuella evenemang och publikationer såvida möjligheter att delta i periodiska rapporteringsomgångar för internationella människorättskonventioner.

Delegationen gjorde i mars ett ställningstagande där den betonade att tryggheten och främjandet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt respekten för rättsstatsprincipen ska vara utgångspunkten i all nationell och internationell verksamhet vid statsrådet. Delegationen påminde om att åtagandet bör framgå tydligt i regeringsprogrammet. Samtidigt formulerade delegationen sina mål för regeringsprogrammet för 2023–2027. Dessa är att trygga och främja de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, hitta lösningar på allvarliga, upprepade och långvariga problem i tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, effektivisera bedömningen av konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, stärka rättsstatens strukturer och finansiering samt uppmana

statsrådet att varje år granska situationen för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Delegationen godkände Människorättscentrets verksamhetsberättelse för 2023 och verksamhetsplan för 2024. Enligt en enkät bland ledamöterna var delegationens mandatperiod som avslutas i början av 2024 allmänt taget lyckad, trots det svåra politiska klimatet.

Internationellt och europeiskt människorättsarbete

Under verksamhetsåret fortsatte Människorättscentret i sitt internationella och europeiska samarbete kring mänskliga rättigheter till exempel att stärka rättsstatsperspektivet och beredskapen för olika förändringar. Man fortsatte också att delta i utvecklingen av NHRI-nätverkens verksamhet och synlighet samt stödja nationella människorättsinstitutioner som befinner sig i en svår situation.

Människorättscentrets direktör var ordförande för ENNHRI och medlem i GANHRI:s styrelse. Under året ordnades utöver de båda nätverkens generalförsamlingar flera styrelsemöten vid ENNHRI samt två styrelsemöten vid GANHRI. På hösten firades också ENNHRI:s 10-årsjubileum. Dessutom representerade Människorättscentrets direktör ENNHRI vid många olika evenemang. Direktören talade till exempel i Lund vid en konferens som ordnades av EU:s byrå för grundläggande rättigheter och Sverige, som var ordförande för Europeiska unionens råd. Konferensens tema var skydd av de grundläggande fri- och rättigheterna i kristider. Dessutom deltog direktören i Europarådets ministerkommittés möte i Strasbourg, där man presenterade ENNHRI:s utredning om verkställandet av Europarådets NHRI-rekommendation.

Frågor som berörde kriget i Ukraina syntes fortfarande särskilt i ENNHRI-samarbetet. ENNHRI:s regering fortsatte att följa upp den ryska justitieombudsmannens verksamhet. På våren beslöt ENNHRI:s generalförsamling att den ryska justitieombudsmannen utesluts ur

nätverket eftersom ombudsmannen ansågs ha handlat i strid med nätverkets mål och verksamhet. På hösten föreslog också den internationella kommittén för ackreditering av nationella människorättsinstitutioner (SCA) att den ryska justitieombudsmannens ackrediteringsstatus slopas. Kommitténs förslag träder i kraft om justitieombudsmannen inte inom ett år lämnar in uppgifter som visar att ombudsmannen fortfarande arbetar enligt Parisprinciperna.

Människorättscentret samarbetade med Ukrainas kommissionär för mänskliga rättigheter både bilateralt och via ENNHRI. I juni kom representanter för människorättskommissionären till Finland och var också gäster hos Människorättscentret. I samband med besöket ordnades en rundabordsdiskussion om arbetet och den praktiska beredskapen för Ukrainas människorättskommissionär i konfliktförhållanden. I diskussionen deltog personal från riksdagens justitieombudsmans kansli och riksdagens personal. Dessutom ordnade Människorättscentret, Diakonissanstalten och Rättsstatscentrum en för allmänheten öppen tillställning där man behandlade mänskliga rättigheter, kriget i Ukraina och återuppbyggnaden.

I december besökte Människorättscentrets direktör Kiev i egenskap av ordförande för ENNHRI. Direktören och biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen deltog i en internationell människorättskonferens som ordnades av Ukrainas människorättskommissionär, presidentens kansli och utrikesministeriet. Temat för konferensen var försvar av de mänskliga rättigheterna i en krigssituation. Vid sidan av konferensen ordnades också andra evenemang, bland annat en rundabordsdiskussion om bortförande av barn.

En sakkunnig vid Människorättscentret var ordförande för ENNHRI:s juridiska arbetsgrupp. Gruppens arbete fokuserade under 2023 på att främja det nationella verkställandet av Europadomstolens avgöranden samt på att delta i processen för övervakning av verkställandet (Rule 9). Främjande arbete gjordes också genom att delta i Europadomstolens stora kammars

muntliga sammanträde i fråga om interventioner av tredje part i två klimatfall.

Centrets sakkunniga deltog också i ENNHRI:s arbetsgrupper om bland annat ekonomiska och sociala rättigheter, rättigheter för personer med funktionsnedsättning, rättigheter för äldre och företagsansvar. Dessutom deltog centrets sakkunniga i juni 2023 i de nationella människorättsinstitutionernas NHRI-akademi i Skopje, där rättsstatsfrågor var på agendan.

I september 2023 ordnade Människorättscentret i samarbete med Europarådet och ENNHRI i riksdagen ett gemensamt evenemang om sociala och ekonomiska rättigheter för Europarådet, EU:s byrå för grundläggande rättigheter, ENNHRI och EQUINET (Collaborative Platform on Social and Economic Rights). I samband med evenemanget ordnades möten för ENNHRI:s och EQUINET:s arbetsgrupper för ekonomiska och sociala rättigheter. Temat för evenemanget var "Realising social rights in the age of digitalisation: opportunities and risks."

Under verksamhetsåret samarbetade centret också med de nationella människorättsinstitutionerna i närområdet. Information utbyttes regelbundet med det svenska institutet för mänskliga rättigheter. Representanter för den nationella människorättsinstitutionen/justitieombudsmannen i Litauen anlände i september för ett studiebesök på en vecka. Syftet med besöket var att bekanta sig med de olika delområdena i Människorättscentrets verksamhet och träffa dess centrala intressentgrupper. Representanter för Litauens institution deltog också i en "klassresa"-rundtur som ordnades av Diakonissanstalten, under vilken man besökte missbrukarenheten Breikki och dagcentret för papperslösa.

Man samarbetade också med andra europeiska människorättsaktörer. Människorättscentret besökte bland annat OSSE/ODIHR i Warszawa i februari. Under mötet diskuterades ODIHR:s olika funktioner ingående och särskilt frågor som berör människorättsförsvarare. Centret deltog också i verksamheten inom ODIHR:s nätverk av resilienskontaktpersoner. Kontakt-

personerna är representanter för de nationella människorättsinstitutionerna som främjar arbetet med beredskap och riskhantering vid sina egna institutioner.

Centret fortsatte också samarbeta med EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA). Centret skickade information till FRA till exempel om sitt deltagande som självständig expert i uppföljningskommittéerna för EU:s strukturfonder. Dessutom diskuterade centret med FRA:s experter situationen vid Finlands östgräns samt kartläggningen av de nationella strukturerna för grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter utifrån centrets utredning om aktörer inom de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna 2022. Även med Frontex byrå för grundläggande fri- och rättigheter utbytte regelbundet information om situationen vid östgränsen.

Bilaga 1.

Människorättscentrets personal 2023

Direktör

Sirpa Rautio, ordförande för människorättsdelegationen (2012-)

Sakkunniga

Sanna Ahola, sakkunnig, 2019-

Mikko Joronen, sakkunnig, 2016- (tjänstledig 1.3.2022- 31.12.2023)

Miro Järnefelt, kommunikationsexpert 1.9.2023-

Leena Leikas, sakkunnig/teamledare 2012-

Susan Villa, sakkunnig/teamledare 2019-

Elina Hakala, expert på internationella ärenden, 1.3.2022- 28.2.2025

Lauri Sivonen, sakkunnig 15.6.2023-31.12.2024

Nitin Sood, sakkunnig 15.9.2022- 31.12.2023 (tjänstledig 19.9.-31.12.2023)

Yngre sakkunniga

Klara Fält, programmet för unga experter, 1.12.2023-30.11.2025

Emmi Kupiainen, yngre expert, 11.5.2020-31.12.2023

Elsa Korkman, programmet för unga experter, 1.2.2022-31.7.2023

Sanni Myllyaho, programmet för unga experter, 1.2.2022- 31.7.2023

Mikko Pursimo, programmet för unga experter, 1.12.2023-30.11.2025

Assistent

Katariina Huhta, 2019-31.5.2023 (tjänstledig 1.12.2022-31.5.2023)

Minna Orkokari, 1.12.2022-

Bilaga 2.

Människorättsdelegationens medlemmar 2020-2024

1. **Hakonen Kimmo**, underrättelsetillsynsombudsman
2. **Hiltunen Rainer**, jämställdhetsombudsman (2022-2024)
3. **Maarianvaara Jukka**, jämställdhetsombudsman (2020-2022)
4. **Pekkarinen Elina**, barnombudsman
5. **Puumalainen Mikko**, biträdande justitiekansler
6. **Sakslin Maija**, riksdagens biträdande justitieombudsman
7. **Stenman Kristina**, diskrimineringsombudsman
8. **Talus Anu**, dataombudsman
9. **Topo Päivi**, äldreombudsman (2022-)
10. **Juuso Tuomas Aslak**, ordförande, sametinget

11. **Ali Atik**, jur.kand., VH, verkställande direktör, Lakiasiaintoimisto Allianssi Oy
12. **Angersaari Inga**, SVM, projektchef, Diak
13. **Arikka Laura**, TM, verkställande direktör, stiftelsen Dialogpaus
14. **Caldén Anna**, socionom (YH), koordinator, Samarbetsförbundet kring funktionshinder SAMS
15. **Enache-Kotilainen Anca**, FM, utvecklingschef, Stiftelsen Diakonissanstalten i Helsingfors
16. **Haanperä Outi**, PhD (Economics), ledande sakkunnig, Sitra
17. **Iivonen Esa**, JM, ledande sakkunnig, Mannerheims Barnskyddsförbund
18. **Juvonen Anu**, MA (Development Studies), verksamhetsledare, DEMO rf
19. **Jylhä Marja**, MD, professor i gerontologi, Tammerfors universitet
20. **Kallioma-Puha Laura**, JD, professor i socialrätt, Tammerfors universitet
21. **Kallioniemi Arto**, TD, PeM, professor i religionsdidaktik, Helsingfors universitet
22. **Kupila Sakris**, MK, ordförande, SETA ry
23. **Laajapuro Niina**, pol.mag, MBA, chef för människorättsarbetet, Amnesty International Finska sektionen
24. **Laukkanen Janne**, JM, SVM, direktör (kommunikation och påverkan), Juristförbundet
25. **Mahlamäki Pirkko**, FM, JM, generalsekreterare, Handikappforum
26. **Mattila Kaari**, PD, generalsekreterare, Förbundet för mänskliga rättigheter
27. **Mattila Yrjö**, PD, JL, VH, juridisk konsult, Närståendevårdarnas förbund
28. **Mäki-Petäjä-Leinonen Anna**, JD, docent, direktör, Institutet för välfärdsrätt/ Östra Finlands universitet
29. **Nuotio Kimmo**, JD, professor i straffrätt, Helsingfors universitet
30. **Ojanen Tuomas**, JD, docent, professor i statsförfattningsrätt, Helsingfors universitet
31. **Okkonen Laura**, fil. stud., Senior Human Rights Manager, Vodafone Group Plc
32. **Ollus Natalia**, JD, PM, direktör, Europas kriminalpolitiska institut (HEUNI)
33. **Rankinen Lea**, DI i miljöteknik, chef för hållbarhet och samhällskontakter, Paulig Group
34. **Salminen Mirva**, SVM, forskare, Lapplands universitet
35. **Sood Nitin**, PM, BA (Liberal Arts and Sciences), likabehandlingsplanerare, Helsingfors stad (2020-2022)
36. **Suomo Katariina**, SVM, verksamhetsledare, Minnesförbundet
37. **Suurpää Leena**, PD, docent, chef för de ungas skyddshusverksamhet, Finlands Röda Kors
38. **Teittinen Antti**, SVD, docent, forskningschef, Kehitysvammaliitto
39. **Thors Astrid**, jur.kand., VH
40. **Viljanen Jukka**, FöD, professor i offentlig rätt, Tammerfors universitet

Medlemmar i människorättsdelegationens arbetsutskott 2020-2022

1. **Esa Iivonen** (vice ordförande)
2. **Atik Ali**
3. **Inga Angersaari**
4. **Niina Laajapuro**
5. **Pirkko Mahlamäki**
6. **Laura Okkonen**
7. **Nitin Sood**
8. **Astrid Thors**

Medlemmar i människorättsdelegationens arbetsutskott 2022-2024

1. **Esa Iivonen** (vice ordförande)
2. **Atik Ali**
3. **Inga Angersaari**
4. **Anca Enache-Kotilainen**
5. **Niina Laajapuro**
6. **Pirkko Mahlamäki**
7. **Yrjö Mattila**
8. **Laura Okkonen**
9. **Astrid Thors**

Bilaga 3.

Sektionernas medlemmar

Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning (viok) 2020-2024

Anna Calden
Pirkko Mahlamäki
Yrjö Mattila
Antti Teittinen

Sakkunnigledamöter

IOK - **Sanna Ahola**
IOK - **Nitin Sood** (15.9.2023 asti)
JO - **Minna Verronen**

Utomstående sakkunniga

Elina Nieminen (Invalidförbundet rf)
Markku Jokinen (Finlands Dövas Förbund rf)
Sari Kokko (Synskadades förbund rf)
Pirkko Justander (Ruseti - Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys ry)
Anssi Karhu (Me Itse ry, Kotka underavdelning)

Sektionen för äldres rättigheter 2020-2024

Marja Jylhä
Laura Kalliomaa-Puha
Pirkko Mahlamäki
Yrjö Mattila
Anna Mäki-Petäjä-Leinonen
Laura Okkonen
Katariina Suomi
Päivi Topo

Utomstående sakkunniga

Virpi Dufva
Lotta Hämeen-Anttila
Ristenrauna Magga (2022-)
Eva Rönkkö (2022-)
Sari Elomaa (2023-)

Bilaga 4.

Människorättscentrets deltagande i arbetsgrupper och styrgrupper

Europeiska unionens fonder för inrikes frågor 2021-2027 (IM)

- **Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF)** Främjar en effektiv hantering av migrationsfrågor. Förebygger illegal invandring och främjar fungerande system för återresor, särskilt genom att stärka processerna och urvalet av metoder för frivillig återresa och återintegration. Dessutom strävar man efter att effektivisera avlägsnanden ur landet och främja samarbetet kring återtagande med tredjeländer.

- **Fonden för inre säkerhet (ISF)** Främjar en hög säkerhetsnivå i Europeiska unionen genom att bekämpa gränsöverskridande brott, till exempel cyber-, narkotika-, korruptions-, terrorism- eller miljöbrott, genom att stärka kristålgigheten och beredskapen för nya hot till exempel i fråga om kritisk infrastruktur och genom att förebygga fenomen som försämrar säkerheten, till exempel radikaliserings. Dessutom vidtas åtgärder för att skydda brottsoffer.
- **Finansieringsinstrumentet för gränsförvaltning och visering (BMVI)** Stödjer Europeiska unionens integrerade gränsförvaltning och gemensamma viseringspolitik. Stärker gränssäkerheten genom att finansiera bland annat anskaffning av redskap och materiel för gränsbevakning och gränskontroller. Stöder dessutom utbildningen, kontaktpersons-verksamheten och utvecklingen av datasystemen.

Kommissionen för bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (NAPE) - social- och hälsovårdsministeriet - 21.1.2021-20.1.2025. Det samordningsorgan för bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet som avses i artikel 10 i Istanbulkonventionen.

Styrgrupp för projektet Vanhuusiän syrjäytyminen kotihoidossa - yleisyys, merkitykset ja interventio (Marginalisering av äldre i hemvården - spridning, innebörd och intervention). Ett forskningsprojekt som finansieras av Finlands Akademi. Östra Finlands universitet. 2021-2025. En styrgrupp som inrättats för att övervaka forskningsprojektet.

Uppföljningsgruppen för stärkande av klientens och patientens självbestämmanderätt - social- och hälsovårdsministeriet - 1.9.2021-31.12.2023. Har tillsatts för att följa upp och stödja arbetet för att stärka klientens och patientens självbestämmanderätt, inklusive beredningen av lagstiftning.

Ett förnybart och kompetent Finland 2021-2027. Övervakningskommittén för EU:s regional- och strukturpolitiska program - Statsrådets kansli - Programperiod 2021-2027. Har inrättats för att följa upp programmens genomförande, genomslagskraft och resultat.

Styrgruppen för den nationella barnstrategin. Statsrådets kansli - 15.11.2021-30.4.2023. Har inrättats för att stöda planeringen och genomförandet av utbildningshelheten om barnets rättigheter och i synnerhet barnens delaktighet i den nationella barnstrategin och för att följa upp genomförandet av den.

Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter - justitieministeriet - 12.2.2020-31.12.2023. Syftet med nätverket är att stärka tillgodoseendet av grundläggande rättigheter och mänskliga rättigheter genom att förbättra informationsgången och samarbetet inom statsrådets verksamhet särskilt i frågor som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020-2023: Hur tillsynen över tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bör utvecklas - 28.2.2020-31.3.2023. Inom projektet

bereds och genomförs Finlands tredje nationella handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020-2023. I handlingsprogrammet utvecklas strukturerna för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna genom att stärka uppföljningen av hur rättigheterna tillgodoses i Finland.

Delegationen för internationella människorättsärenden - utrikesministeriet - 8.4.2020-31.12.2023. Ett rådgivande organ som tillsätts av statsrådet och används av utrikesministeriet och vars uppgift är att fungera som en kontaktkanal mellan utrikesministeriet och medborgarsamhället i människorättsfrågor.

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning VANE - social- och hälsovårdsministeriet - 1.9.2019-30.8.2023 och 1.9.2023-31.8.2027.

Delegationen för personer med talskada - koordineras av förbundet Kehitysvammaliitto - 2023-2024.

Uppföljningsgruppen för diskriminering. Uppföljningsgruppen ansvarar för att utveckla statsrådets system för uppföljning av diskriminering.

Arbetsgruppen för handlingsprogrammet mot rasism och för goda relationer - uppföljningsgrupp. Arbetsgruppen för uppföljning styr genomförandet och utvärderingen av Statsrådets handlingsprogram mot rasism och för goda relationer.

Nån gräns - Amnesty Finland - arbetsutskottet mot våld mot kvinnor. Arbetsutskottet Nån gräns! är ett nätverk av aktörer i det civila samhället. I nätverket deltar organisationer, projekt, aktörer, forskare och aktivister. Människorättscentret deltar som oberoende expert i arbetsgruppen.

Arbetsgrupper i anslutning till det europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI)

ENNHRI:s styrelse

ENNHRI Legal Working Group

ENNHRI Business and Human Rights Working Group

ENNHRI Migration & Asylum Working Group

ENNHRI Core Group on Climate Change

ENNHRI AI Working Group

ENNHRI ESR Working Group

ENNHRI CRPD Working Group

ENNHRI Core Group on Human Rights of Older Persons

ENNHRI Expert Group on NHRI Standards

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi